

przekształcona w

PRACOWNIA REKONSTRUKCJI ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO
(od 1991)

Powstanie Pracowni Rekonstrukcji Środowiska Przyrodniczego wynika z wieloletnich zainteresowań toruńskich archeologów akademickich relacjami pomiędzy środowiskiem a człowiekiem, prowadzonymi przez nich badaniami i współpracą z przedstawicielami dyscyplin przyrodniczych, takich jak: archeobotanika, palinologia, archeozoologia, antropologia, geomorfologia, gleboznawstwo.

Wraz ze zmianami struktury Instytutu, w połowie lat 80-tych, oraz zatrudnieniem dr. Z. Jabłońskiego powstała w nim nowa jednostka, którą była Pracownia Rekonstrukcji Środowiska Geograficznego. Główna tematyka badawcza skupiała się wówczas na badaniach nad osadnictwem pradziejowym, topografią hutnictwa szkła (Jabłoński Z., Rubnikowicz M., Topografia nowożytnych hut szkła na Pomorzu, AUNC, Archeologia, z. 1991, 18, s. 271-288) oraz zastosowaniem metod przyrodniczych w rekonstrukcji środowiska.

PROBLEMY BADAWCZE:

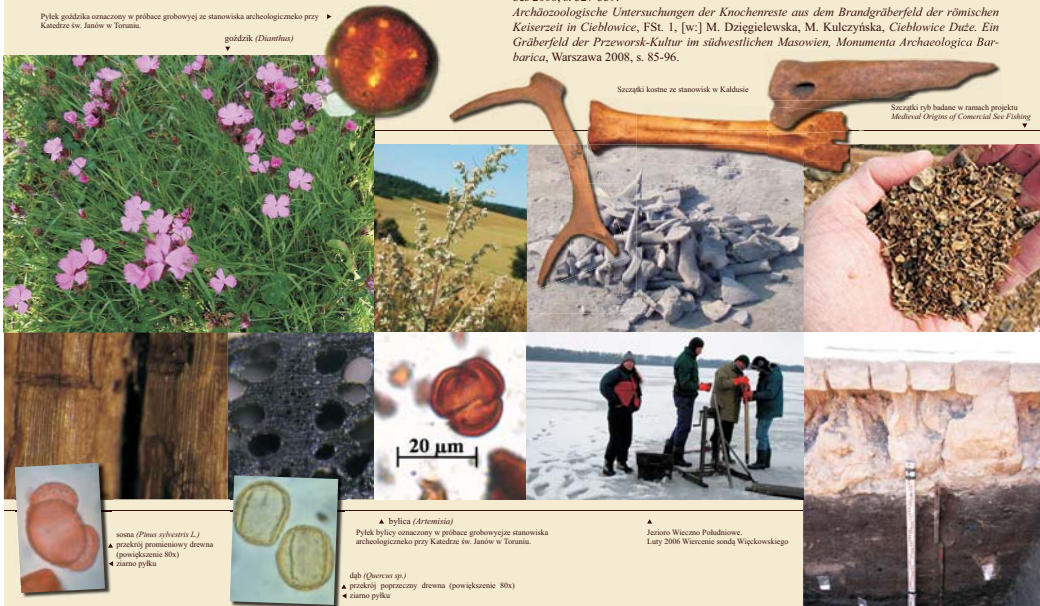
Studia interdyscyplinarne nad środowiskiem i kulturą ziem polskich w pradziejach i czasach historycznych:

1. Antropopresja w układach florystycznych.
2. Elementy kartografii w badaniach paleoekologicznych.
3. Historia roślinności schyłkowoplejstoceniowej i holoceniowej.
4. Historia fauny plejstocenu i holocenu.
5. Paleoekologia.
6. Hodowla, łowiectwo i rybołówstwo w pradziejach, średniowieczu i czasach nowożytnych.
7. Kultura i środowisko.
8. Uprawy i zbieractwo roślinne społeczności pradziejowych i wczesnośredniowiecznych

Archeobotanika

Od 2005 roku w ramach studium doktoranckiego w Pracowni prowadzone są badania nad analizą szczątków makroskopowych prób pobranych na stanowiskach archeologicznych.

Pyłek goździka oznaczony w próbce gruboosiej ze stanowiska archeologicznego przy Katedrze św. Janów w Toruniu.
goździk (*Dianthus*)

pyłek sosny (*Pinus sylvestris* L.)
▲ przekrój promieniowy drewna (powiększenie 80x)
▲ słupko pyłku

▲ bylica (*Artemisia*)
Pyłek bylicy oznaczony w próbce gruboosiej ze stanowiska archeologicznego przy Katedrze św. Janów w Toruniu.

dąb (*Quercus* sp.)
▲ przekrój poprzeczny drewna (powiększenie 80x)
▲ słupko pyłku

Szczątki kości ze stanowisk w Kaldusie

Szczątki ryb badane w ramach projektu Medieval Origin of Commercial Sea Fishing

▲ Izoleno Wiczna Pohodźnice, Luty 2006 Wiercenie sondy Wętkowskiego

Bydgoszcz, fragment wykupu archeologicznego z umieszczonymi w osadach metalowymi poprzekami 10 x 10 mm

Palinologia

Początki wykorzystania wyników analizy pyłkowej w rekonstrukcji środowiska przyrodniczego w Instytucie Archeologii sięgają lat 70. XX wieku. Długotrwała współpraca z paleobotanikiem dr. Boną Noryskiewicz z Pracowni Palinologicznej Instytutu Geografii UMK zaowocowała szeregiem opracowań (między innymi stanowiska w Małych Radowiskach, Napolu, Czyszcach, Gronowie, Białymstoku, Kłasztorku czy w końcu w Kaldusie). Obecnie w Pracowni Rekonstrukcji Środowiska Przyrodniczego badania nad rekonstrukcją roślinności i oceną antropopresji w układach florystycznych prowadzone są wielotorowo. Do najważniejszych zagadnień należy będące w trakcie analizy opracowanie historii roślinności ziemie chełmińskiej dla ostatnich pięciu tysięcy lat. Równolegle prowadzone są badania na Pomorzu Zachodnim – stanowisko w Żółtym i na ziemi świeckiej – stanowisko Gruczno oraz na stanowiskach miejskich w Toruniu i w Bydgoszczy.

Publikacje (wybór):

Agnieszka M. Noryskiewicz
Historia cisa w okolicy Wierchlasu w świetle analizy pyłkowej, Toruń-Swiecie 2006.
Preliminary results of study on vegetation history in the Linie mire region using pollen analysis.
Monographiae Botanicae, t. 94, Łódź 2005, s. 117-133.

Paleogeografia i antrakologia:

Od roku 1991 zasadniczy kierunek badań stanowią uwarunkowania środowiskowe lokalizacji osadnictwa, a szczególną uwagę poświęcona jest powiązaniem przyrodniczo-kulturowym w dorzeczu dolnej Drwicy we wczesnym średniowieczu. Wykonwane są także analizy wybranych elementów środowiska dla stanowisk i regionów badanych przez inne jednostki IA, np. analizy lokalizacji późnośredniowiecznych i nowożytnych hut szkła w Małopolsce i Sudetach, komandorii templariuszy na Pomorzu Zachodnim, zamków krzyżackich na ziemi chełmińskiej. W ostatnich latach problematyka badawcza została poszerzona o analizy antrakologiczne.

Publikacje (wybór):

Dorota Bienias
Warunki środowiska przyrodniczego wczesnośredniowiecznego szlaku komunikacyjnego z Kujaw do Prus, [w:] Wczesnośredniowieczny szlak lądowy z Kujaw do Prus (XI wiek), red. W. Chudziak, Toruń, 1997, s. 33-57.
Analiza gatunkowa drewna z grobów, [w:] Mons Sancti Laurentii, t. 5, Toruń, 2010, s. 167-175.

Bydgoszcz, ulica Grodzka. Wiercenie sondy Wętkowskiego na stanowisku archeologicznym.

Wypłukanie i wstępna selekcja szczątków makroskopowych roślin w terenowym laboratorium w Kaldusie. ca. 10000

Typowe szczątki makroskopowe roślin (od lewej strony):
- kora orzecha (*Castanea sativa*)
- pestica orzechowa (*Vitica aceris*)
- tyto (*Sesale cereale*)
- łuski czarna (*Sambucus nigra*)

Zorganizowane spotkania naukowe

- Konferencja – Człowiek i środowisko przyrodnicze w badaniach interdyscyplinarnych, Toruń, 2004,
- Cykl wykładów naukowo-dydaktycznych: Nauki przyrodnicze w archeologii. Problemy – Metody – Cele badawcze, Toruń, 2004,
- Sesja terenowa międzynarodowej konferencji Annual Conference of the British Association for Environmental Archaeology (AEA), Eurasian Perspectives on Environmental Archaeology, przygotowanej przez Stowarzyszenie Archeologii Środowiskowej z siedzibą w Poznaniu, 2007,
- Konferencja międzynarodowa: 3rd Symposium of Environmental Archaeology Archaeozoological Research in Poland and Middle-East Europe. Data – Methods – Interpretations, Katowice-Koszecin, 2008,
- Konferencja międzynarodowa: 15th FRWG Meeting Fishes – Culture – Environment Through Archaeozoology, Ethnography & History, Poznań-Toruń, 2009

PRACOWNIA REKONSTRUKCJI ŚRODOWISKA GEOGRAFICZNEGO (1985-1991)

przekształcona w PRACOWNIA REKONSTRUKCJI ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO (od 1991)

Daniel Makowiecki

Urodził się 12.07.1959 r. w Polczynie Zdroju. Studia archeologiczne ukończył w Instytucie Prahistorii, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (1982 r.), zootechniczne na Wydziale Zootechnicznym w Akademii Rolniczej w Poznaniu (1987 r.), doktorat z nauk humanistycznych w zakresie archeologii (1997) oraz stopień naukowy doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie archeologii – archeozoologii uzyskał w Instytucie Archeologii i Etnologii PAN w Warszawie (2004 r.). W latach 1982-1994 pracownik naukowo-techniczny w Katedrze Anatomii Zwierząt AR w Poznaniu. Pracował w IAE PAN, Oddział w Poznaniu w latach 1997-2006. Od 2006 r. zatrudniony na stanowisku profesora na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Jego badania naukowe koncentrują się na zagadnieniach archeologii środowiskowej, w tym historii ssaków, ptaków i ryb oraz ich znaczenia w kulturze człowieka na obszarze Polski, Bulgarii, Egiptu i Sudanu. Stypendysta Belgian Office for Scientific, Technical and Cultural Affairs in the Royal Museum of Central Africa w Tervuren, Alexander von Humboldt-Stiftung w Deutsches Archäologisches Institut w Berlinie oraz Biosystematic Centre of the Zoological Museum University of Copenhagen. Autor ponad 120 publikacji naukowych. Jeden z inicjatorów powołania Stowarzyszenia Archeologii Środowiskowej w 2005 roku i jego Prezes do 2008 r. obecnie jego Wiceprezes, członek International Council for Archaeozoology (ICAZ), członek Gesellschaft für Archäozoologie und Prähistorische Anthropologie, Poznańskiego Towarzystwa Prehistorycznego, Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich.

Tell el Farkha

Tell el Farkha

Fragmenty czaszek sumca afrykańskiego (*Clarias gariepinus*);
egzemplarz współczesny

Kaldus. Prezentacja wyników badań nad historią roślinności wokół góry świętego Wawrzyńca w ramach sesji terenowej Annual Conference of the Association for Environmental Archaeology (AEA) w październiku 2007.

Kierownicy:

dr Zbigniew Jabłoński (1985-1991)
mgr Dorota Bienias (1991-2001)
prof. dr hab. Wojciech Chudziak (2001-2006)
dr hab. inż. Daniel Makowiecki, prof. UMK (od 2006)

Dorota Bienias

Pracownicy:

dr Agnieszka M. Noryskiewicz (od 2001)
mgr Dorota Bienias (od 1991)

Agnieszka M. Noryskiewicz

Udział w projektach badawczych (wybór):

– Projekt ADALBERTUS – Pogranicze słowiańsko-baltyjskie we wczesnym średniowieczu w świetle badań archeologicznych szlaku komunikacyjnego Kujawy-Pomezania

– Pollen Monitoring Programme – międzynarodowy projekt obejmujący badania nad rocznym opadem pyłkowym w różnych strefach klimatyczno-roślinnych w transekcie od tundry po lasy klimatu umiarkowanego-górkowego koordynatorem jest prof. S. Hicks z Uniwersytetu w Oulu

– Medieval Origins of Commercial Sea Fishing, międzynarodowy projekt kierowany przez dr. James H. Barrett, Deputy Director, McDonald Institute for Archaeological Research, University of York and University of Cambridge

– Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy w Kaldusie – chełmiński sedes regni principalis - współdział w granicy MNiSW

– Samodzielny projekt Archaeoichthyology in Tell el Farkha, the Pre-Dynastic and Early Dynastic settlement in Nile Delta, Synthesis of Systematic Resources w Royal Belgian Institute of Natural Sciences, Brussels

– Samodzielny projekt Pleistocene fauna of Wadi Umm Rahau (Sudan) Synthesis of Systematic Resources w Royal Belgian Institute of Natural Sciences, Brussels,

Dydaktyka:

Wykłady i ćwiczenia w ramach specjalności ekoarcheologia (2000-2007):

- Antropopresja w układach florystycznych,
- Elementy kartografii w badaniach paleoekologicznych,
- Historia roślinności schyłkowoplejstoceńskiej i holocenijskiej,
- Fauna plejstocenu,
- Fauna holocenu

W ramach specjalności archeologia podwodna:

- Palinologia
- Wykłady monograficzne:
- Hodowla, łowiectwo i rybołówstwo w pradziejach i średniowieczu
- Kultura i środowisko w świetle archeozoologii

Obecnie pracownicy Pracowni realizują zajęcia z dyscyplin archeologii środowiskowej w ramach studiów licencjackich i magisterskich.

W pracowni realizowane są dwa doktoraty (archeobotanika i archeoichnologia) oraz prace licencjackie i magisterskie z zakresu archeozoologii.

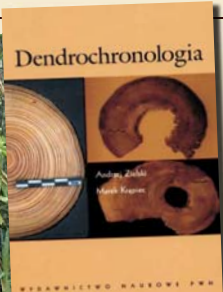

PRACOWNIA DENDROCHRONOLOGICZNA (1985-1989)

Założyciel i kierownik: dr Andrzej Zielski (1985-1989)

Urodził się 19 X 1940 r. w Brodnicy, gdzie w 1958 r. ukończył Liceum Ogólnokształcące. Na UMK w roku 1966 obronił pracę magisterską, napisaną pod kierunkiem J. Zabłockiego, a w 1974 roku doktorat z tematu *Lasy liściaste Pojezierza Brodnickiego* (promotor K. Kępczyński). Zatrudniony na UMK (1966-2005) w Zakładzie Taksonomii i Geografii Roślin w latach; twórca i kierownik Pracowni Dendrochronologicznej przy Instytucie Archeologii i Etnografii UMK.

PROBLEMATYKA BADAWCZA:

Datowanie drewna z zabytkowych obiektów architektury z ziemi chełmińskiej (kościół Chełmna, Torunia) jako podstawa do opracowania regionalnej skali dendrochronologicznej dla drewna sosnowego. Badania z zakresu datowania zjawisk paleoklimatycznych i geomorfologicznych. Konstrukcja standardów dla subfossilnego drewna dębu z okresu holocenu oraz wzorców dla gatunków iglastych z ostatnich tysiącleci. Wykorzystywanie wyników w interdyscyplinarnych badaniach dotyczących datowań aluwii, obiektów archeologicznych oraz zabytków sztuki i architektury.

Publikacje (wybór):

- The Laboratory of Dendrochronology in Toruń - process of organisation.* Ann. Acad. Sc. Fennicae, seria A, Geologia-Geographica, 145:105-107, 1987.
- Potencjalna roślinność naturalna okolic Strugi Rychnowskiej w woj. toruńskim (The potential vegetation of the vicinity of the Struga Rychnowska- River; in the voivodeship of Toruń [w:] Studia nad osadnictwem średniowiecznym ziemi chełmińskiej - Gronowski Mikrorregion Osadniczy, J. Olczak (red.), Toruń 1990, s. 36-43.*
- Bartholin T., Zielski A. *Dendrochronology of Pine (Pinus sylvestris) in Northern Poland [w:] Some ecological processes of the Biological systems in North Poland.* R. Bohr, A. Nienartowicz, J. Wilkoń-Michalska (red.), Toruń 1992, s. 187-197.
- Badania dendrochronologiczne w Instytucie Archeologii i Etnografii, Acta Universitatis Nicolai Copernici. Archaeologia, t. 17, s. 97-101, 1991.*

◀ Przekrój poprzeczny przez pień sosny zwyczajnej (*Pinus sylvestris*)